

SLOVENŠČINA 3

**SAMOSTOJNI DELOVNI ZVEZEK ZA TRETJI LETNIK GIMNAZIJ IN SREDNJIH
STROKOVNIH ŠOL**

REŠITVE

JOŽICA JOŽEF BEG

SANJA KOSTANJŠEK

MOJCA NIDORFER ŠIŠKOVIČ

BARBARA GRABNAR KREGULJ

SLOVENŠČINA V PROSTORU IN ČASU

Po smislu.

RAZISKOVANJE SLOVENSKEGA JEZIKA

Po smislu.

1. • Po smislu.

• Po smislu.

Strokovna in znanstvena podpora slovenščini

1. • Primer: Korpus Gigafida 2.0 je referenčni korpus pisne slovenščine, ki vsebuje besedila iz časopisja, s spleta in iz knjižnih publikacij vseh vrst. Besedila so izbrana in strojno obdelana tako, da korpus predstavlja vzorec sodobne standardne slovenščine, na podlagi katerega lahko strokovnjaki slovenščino raziskujejo, izdelajo slovarje, slovnice, učna gradiva itn.

Gigafida 2.0 vsebuje 1.134.693.933 besed, 59.861.870 stavkov in 38.310 besedil.

- Iztočnica *jezik*: vseh zdetkov je 229.980; po vrsti besedila jih je največ iz časopisov, najmanj iz nerazvrščenih vrst besedila oz. leposlovja.
- Morda ne dobimo prave informacije o rabi ali obliki besede, saj izvemo morda samo za eno možnost besedne rabe, ki morda ni najpogostejša, primeri lahko vsebujejo napake. Tovrstne zdetke moramo preveriti še v drugih virih, da postanejo pridobljeni rezultati zanesljivejši, npr. v slovarju knjižnega jezika, Franu, pravopisu ipd.
- 4; ime naslanjača (vir: Delo); naslov literarnega dela (vir: Dnevnik); priimek (vir: internet, novice); del imena revije Jezik in slovstvo (vir: drugo).

2. Slovenistika je veda o slovenskem jeziku in književnosti, slavistika pa veda o slovanskih jezikih in književnostih. (SSKJ²)

- Iz besed *slovenski* in *slavist*; starejša je slovenski, kot kaže razlaga v Etimološkem slovarju:

slovenski: slověnski -a prid. novolat. 'Slovenicus' (16. stol.), Slověnac, Slověnika, star. Slověh; slověhščina, slověhiniti, poslověhiniti, Slověhinja.

Enako ali sorodno je cslovan. slověninъ 'Slovan', stcslovan. slověňsky 'slovansko', hrv. kajk. Slovenci 'Kajkavci, prebivalci med Dravo, Sotlo in Muro', knjiž. hrv. Slověnac 'Slovenec', slōvēnskī, slověnskī 'slovenski', rus. slavjanin 'Slovan', slověnac 'Slovenec', češ. Slovan 'Slovan', slověnský 'slovaški', star. Slovenec 'Slovan', mlado Slovinec 'Slovenec'. Pslovan. *Slověninъ 'Slovan', *Slověne 'Slovani' je verjetno izpeljano iz neke osnove *slov-, znane v zemljepisnih imenih, ki se ohranja v rečnih imenih lit. Šlavė, rus. Sluja, polj. Sława, Sławica, na Balkanu Slavin, Slavnica, Preslavica, Slave, Slavinac, Slavica. Sorodno je tudi hrv., srb. slávelj, slāvina 'veha, pipa'. Če je domneva pravilna, je *Slověne prvotno pomenilo *'prebivalci ob reki *Slova ali *Slový'. Ide. baza je *k'leuH- 'čistiti, umivati, izpirati', znana še npr. v lat. cluere 'čistiti, umivati', lit. šliuoti 'čistiti, pometati, brisati', z determinativom -d- še v got. hlutr's 'čist, jasen', ags. hlūttor in gr. klýdzō 'izpiram, čistim'. Po starejši razlagi, ki je besedotvorno slabše, pomensko pa boljše utemeljena, naj bi bilo ime ljudstva *Slověne izpeljano iz pslovan. *slōvo 'beseda' (glej slóves, slovō1). Če je ta domneva kljub besedotvornim zadržkom pravilna, je ime ljudstva prvotno pomenilo nekako *'ljudje, s katerimi je mogoče govoriti, ki razumejo naš jezik'. V prid tej domnevi bi govorilo dejstvo, da so Slovani svoje zahodne sosede, Germane, kasnejše Nemce, imenovali *Němьcī, sloven. Němci, prvotno *'nemi ljudje', tj. *'ljudje, ki ne znajo govoriti (po naše)' (M. S. pri Be III, 265 s.).

slavist: prevzeto iz nem. Slavist, Slavistik, slavistisch, kar je (po zgledu gr. izpeljank na -istos) izpeljano iz nem. Slave, latinizirano Slavus 'Slovan'. To je prevzeto in prilagojeno iz rus. slavjanín 'Slovan'.

- Znani slovenisti: Mario Galunič in Bernarda Žarn sta TV-voditelja razvedrilnih oddaj, Štefan Kardoš je pesnik, pisatelj, urednik in profesor, Mateja Gomboc je pisateljica, prevajalka, profesorica in publicistka, avtorica *Male slovnice* in drugih učbenikov ter priročnikov za slovenščino, Anja Štefan je pesnica, pravljíčarka in pripovedovalka.
- *Jezik in slovstvo*, *Jezikoslovni zapiski*, *Slavistična revija*, *Slovenščina 2.0*, *Slovenščina v šoli*, *Slovene Studies* (izhaja v ZDA), *Slovenika* (izhaja v Srbiji) ...
- Npr. pisanje publicističnih besedil, pisanje besedil na določenem strokovnem področju revije, lektoriranje, prevajanje besedil iz tujih virov, urejanje besedil, priprava intervjujev in njihova izvedba, uradno sporazumevanje po telefonu in e-pošti, objavljjanje prispevkov na družabnih omrežjih ...

3.

a)

- 3.
- Beseda je tujka, prevzeta iz sodobnih evropskih jezikov:

nem. Telephon, franc. téléphone, angl. telephone; beseda je neoklasična zloženka iz gr. besede těle, ki pomeni daleč, v daljavi, in phōné, ki pomeni glas, zvok.

Beseda poimenuje prenos zvoka na daljavo.

- Slovensko-nemški slovar Maksa Pleteršnika (1894 in kasnejše izdaje).
- Mobilen.

b)

- Po smislu.
- Prevajalec Luka Senica, njegov prevod odlomka: »Svet ni za vse enak. Pomembno je, kako ga kdo izmed nas razume. In ko nekaj doumemo, vtisnemo temu svoj pečat, mar ne? Torej je življenje že samo po sebi zgodba.« (2005, str. 308)

c) Zdravstveni negovalec/negovalka je sodoben poklic, za katerega sta značilna stalno strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje. Obenem je pomembna dejavna vloga medicinskih sester, ki z dokazovanjem in izboljševanjem strokovne usposobljenosti na vseh področjih svojega poklica uporabnikom zagotavljajo kakovostne storitve.

Za moderno dobo, ki ni jasno časovno zamejena, je značilen hiter razvoj zdravstvene nege. Za njen razvoj v tem obdobju ima velike zasluge Florence Nightingale (1820–1910).

č) Po smislu.

d) Po smislu.

SLOVENŠČINA PO SVETU: SLOVENSKI IZSELJENCI

Po smislu.

1. Največja slovenska jezikovna skupnost izven Slovenije živi v ZDA, in sicer je v njej od 100.000 do 299.999 ljudi. Državi, v katerih živita drugi največji slovenski skupnosti, ki štejeta od 50.000 do 99.999 oseb, sta Italija in Nemčija. Na tretjem mestu po velikosti slovenskih skupnosti so države, v katerih živi od 20.000 do 49.999 pripadnikov slovenske narodnosti: Avstrija, Francija, Kanada, Argentina in Avstralija. Slovenske skupnosti, ki štejejo od 10.000 do 19.999 članov, živijo na Hrvaškem, v Srbiji in Švici. Slovenske skupnosti, ki štejejo od 3000 do 9999 oseb, živijo na Madžarskem, v Bosni in Hercegovini, Belgiji in na Švedskem. Države, v katerih živi od 1000 do 2999 pripadnikov slovenske skupnosti, so Nizozemska, Španija, Združeno kraljestvo, Brazilija in Urugvaj. Države, v katerih živi od 500 do 999 članov slovenske skupnosti, so Severna Makedonija, Danska, Norveška, Venezuela in države v Afriki ter na Arabskem polotoku. Od 100 do 499 članov slovenske skupnosti živi v Grčiji, Češki, Slovaški, Finski, Luksemburgu, v Čilu in Kolumbiji ter v Novi Zelandiji. V ostalih državah živi manj kot 99 prebivalcev slovenske narodnosti.

2. Po smislu.

3. Po smislu.

4. • Je del nacionalne identitete Slovencev, do nje imajo nostalgичen odnos, je njihova povezava z otroštvom, predstavlja njihovo narodno in kulturno dediščino, ki jo s pripravljanjem hrane po enakih receptih tako tudi ohranjajo.

- Hrana pripadnike naroda definira in jih ločuje od drugih; zanje ima nostalgичen in simbolni pomen, saj z njo ohranjajo tradicijo, ko npr. obeležujejo praznike, in ohranjajo svojo narodno identiteto.

- Npr. potico, gibanico, kranjsko klobaso, joto, žlikrofe, telečjo obaro itn.

5. Po smislu.

Zgodovinski pregled slovenskega izseljenstva

1. Prvi val: ZDA, Nemčija, Argentina, drugi kraji Avstro-Ogrske, v manjši meri tudi Brazilija, Venezuela, Kanada, Egipt.

Drugi val: predvsem Argentina in manj druge države Južne Amerike, Kanada in Avstralija, tudi Egipt. V Evropi Francija, Belgija in Nemčija ter drugi deli Kraljevine SHS.

Tretji val: po 2. sv. vojni Argentina, ZDA, Avstralija, Kanada, manj Velika Britanija, Švedska, Nemčija. V 60. letih pa Nemčija, Švedska, Francija, Avstralija, Kanada, tudi ZDA.

Novi val: npr. tehnološko razvite države oz. mesta v Zahodni Evropi, ZDA, Aziji, sosednja Avstrija.

2. Zaradi slabih gospodarskih razmer in posledične revščine so ljudje s slovenskega ozemlja že v preteklosti odhajali po svetu *s trebuhom za kruhom*.

O *begu možganov* govorimo zlasti v zadnjem desetletju, ko v bogate in tehnološko visoko razvite države odhajajo mladi, visoko izobraženi ljudje v želji, da bi nadgradili svoje znanje, razvili svoje potenciale in si z zaslužkom ustvarili dobro življenje, česar jim v Sloveniji ni omogočeno v tolikšni meri.

3. • Pisatelj Zorko Simčič je v svojem življenju opravljal zelo različna dela ter doživel veliko hudega že zelo mlad med 2. svetovno vojno in po njej, saj so ga večkrat preganjale različne oblasti. Delal je kot prevajalec, radijski voditelj, novinar in urednik, napisal je več romanov, dramskih iger in esejev, govori kar osem jezikov, za svoje delo je bil nagrajen tudi s Prešernovo nagrado. Sicer rojeni Mariborčan je živel v več državah, dolgo časa tudi v Argentini, od koder se je po 50 letih emigracije v začetku 90. let vrnil v Slovenijo.

- Imenovanja: moderni deseti brat, tujec, literarni lavreat, Metuzalem, stoletnik; prevajalec, lift-boy, voditelj, strasten bralec, kolumnist, kritik časopisja.

- V tretjem valu, tj. po 2. svetovni vojni. Izelil se je zaradi sporov z oblastjo, kritičnega odnosa do komunistične oblasti.

- Bil je tudi prevajalec, lift-boy, novinar, radijski voditelj, urednik literarnih revij. Uveljavil se je s pisateljskim delom, z urejanjem literarnih revij, ko je k sodelovanju vabil literarne ustvarjalce iz različnih držav, s kritičnim delom in z novinarskim delom, s pisanjem pisem in kolumn.

- Po smislu.

- lift-boy: uslužbenec pri dvigalu

minuciozno: zelo podrobno, natančno

literarni lavreat: literarni nagrajenec, prejemnik visoke literarne nagrade ali priznanja

kot Metuzalem: kot zelo star človek

- Po smislu.

- Po smislu.

Prizadevanje izseljencev za ohranjanje slovenstva

1. • Lucía in Marku slovenščina veliko pomeni, rada jo govorita, želita se je bolje naučiti, Lucía pravi, da je slovenščina del njene kulturne identitete. Slovenščino uporabljata v družini, v vsakdanjem življenju, Lucía tudi v sobotni šoli in pri nedeljskih mašah. Lucía uporabi španščino, kadar čuti, da se bo v njej bolje izrazila, slovenščino uporablja tudi v pogovorih s prijateljicami, celo na javnih mestih, sploh ko želijo, da jih drugi ne razumejo.

Markova mama je iz Slovenije, zato z njo govori slovensko, prav tako s sorodniki, ko je v Sloveniji. Uporablja pa prekmursko narečje, zato se želi naučiti tudi knjižne, standardne slovenščine, da se bo lahko pogovarjal tudi s sorodniki drugod po Sloveniji in z drugimi, saj si želi, da ga bodo razumeli. Slovenščino oba ohranjata z vsakdanjo rabo, v pogovorih s sorodniki in prijatelji, z udeležbo na Mladinski poletni šoli jo želita izboljšati.

- Do slovenščine imata zelo pozitiven odnos, cenita jo kot del svoje identitete, prek nje čutita povezavo s svojimi sorodniki in koreninami. Marku je zelo zanimiva, tudi zaradi dvojine. Obenem sta vesela, da bosta prek učenja slovenščine v Sloveniji spoznala nove prijatelje in nove kraje. Redno jo uporabljata, znanje želita izboljšati. Lucía govori špansko, Marko zna prekmursko, angleško.
- Lucía drugače uporablja glagole: *naredi* v pomenu »povzroči«, *starši so mi vdelali* («so me naučili») *slovenski jezik ...*, *uživa to skupino šeg in navad* v pomenu »uživa v teh običajih in navadah«.
- Po smislu.
- Po smislu.

Povezanost izseljencev z Republiko Slovenijo

1. • Tista obmejna območja vseh štirih sosednjih držav, kjer prebiva avtohtono slovensko prebivalstvo.
 - V 5. členu. Večinoma enake pravice, kot jih imajo državljani Republike Slovenije, oziroma kot je določeno s tem zakonom.
 - b)
 - Repatriacija v tem zakonu pomeni tisto priseljevanje Slovencev v domovino, ki ga organizira in financira Republike Slovenija.
 - Lahko se priselijo Slovenci iz držav, za katere se ugotovi, da so v hudi gospodarski in politični krizi in kjer so Slovenci izpostavljeni različnim pritiskom, ter Slovenci, ki lahko doprinesejo k razvoju ter uveljavitvi Republike Slovenije.
 - Sodelovanje na področju kulture, ohranjanje slovenskega jezika in izobraževanje, znanost in visoko šolstvo, šport, gospodarsko in regionalno sodelovanje.
 - evropskih; dopolnilni; otroke, mladostnike, odrasle; izvenevropskih; učiteljev; učbenikov; strokovno poučne; komunikacijsko-informacijskih tehnologij.
 - Po smislu.
2. Po smislu.

Književnost slovenskih izseljencev

Po smislu.

- Meni, da tovrstno prevajanje sama najbolje opravi.
 - Rada bi pisala v živi, aktualni in moderni slovenščini, vendar postaja zanjo v Parizu stik s slovenščino v obliki živega govora vedno manj dostopen.
 - Njeni literarni liki so svetovljani; podobno kot pisateljica niso navezani samo na en kulturni oz. geografski prostor, so poliglotti ...
- Je zelo čustven in hkrati odrešujoč zanjo; kot ujetnica med dvema jezika ne verjame namreč v možnost suverene oz. neodvisne dvojezičnosti pri literarnem ustvarjanju.
 - Pomeni tudi odmik od nacionalne determiniranosti oz. določenosti ter vstop v prostor nacionalne nedoločenosti.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

Slovenščina v drugi polovici 19. stoletja

Po smislu.

- Da bi opozorili na nujnost priznanja slovenščine.
 - Poetično. Sporočevalec izraža čustven odnos do jezika.
 - Po smislu, npr.: Ko govorimo o našem jeziku, ga brez dvoma ne moremo več pogrešati. Brez njega smo kot slepi nesrečnež, ki ne more videti sonca in lepe narave.
 - Po smislu.
 - Samostojno delo.
- Po smislu, npr.: Drugo besedilo je sodobnejše, v njem je tudi manj naglasnih znamenj. V novejši izdaji je razlika v obliki glagolov: *pervesla* – *privesla*, *išejo* – *iščejo*, *perpelje* – *pripelje*, *svetje* – *svet'je*. V novejši izdaji polglasnik pred zvočnikom *r* ni zapisan: *serditi* – *srditi*; *Čertomir* – *Črtomir*. Namesto *une* je kazalni zaimsek zapisan z *o* (*one*). Besedili se razlikujeta tudi v rabi nekončnih ločil (v prvi izdaji se vsi verzi razen zadnjih dveh zaključijo z vejico. V novejši izdaji se pridevnik v besedni zvezi *varnejše zavetje* ujema s samostalnikom.
 - *Vjetimi* (ujetimi), *rabi* (ravna).
 - *Rabiti* - zastar., s prislovnim določilom *delati*, *ravnati*: slabo rabiti z ujetniki / grdo rabijo z jezikom (gl. fran.si, glagol rabiti, 5. pomen).
- *žlahtno* (starinski izraz; beseda je še v rabi, vendar je slogovno zaznamovana) – *plemenito*, *slovenje* (drugačna končnica prislova, oblika je še živa v koroškem narečju); *slovensko*, *marnvati* (beseda ni več v rabi; v koroškem narečju je še živa beseda *marnovati*; v

slovenščini imamo frazem *prazne marnje*) – *govoriti*;
slovenjih starešov (samoglasnik, vrinjen v soglasniški sklop) – *slovenskih staršev*
slovenjem jeziki (končnica -i namesto -u pri sam. moškega spola v mestniku ednine –
slovenskem jeziku;
kruheja (končnica -eja) – *kruha*;
ino (starinski veznik) – *in*.

- Jezik je dragocena dediščina. Starši ne vedo, kje si bodo otroci kruh služili. Tudi tujci se učijo slovenščine, torej bi bilo nedopustno, če ne bi starši učili svojih otrok maternega jezika.
- Po smislu.

4. a) slovanjenje
- b) levstikovanje
- c) purizem
- č) slovanjenje
- d) koseskovanje

5. • Po smislu.

- Po smislu. (Npr.: Zdi se samoumevno, da razumemo angleščino, zato ni poskrbljeno za prevajanje. Nekatera predavanja na slovenskih fakultetah in visokih šolah so v angleščini.)
- Po smislu, npr. *selfi* – *sebek*, *kompetenca* – *zmožnost*, *problem* – *težava*. Puristično prizadevanje se kaže v pretiranem nasprotovanju prevzemanja iz tujih jezikov, običajno iz angleščine; slovenjenju izrazov, povezanih s tehnologijo; preganjanju oblik, ki se zdijo tuje (npr. trpnik).

6. • V *Kmetijskih in rokodelskih novicah* leta 1858.

- Na neustrezno rabo glagola (pomožni glagol na začetku, opisni deležnik na koncu stavka).
- Iz besedil svojih sodobnikov. Ker so se slovenski avtorji izobraževali v šolah, kjer je bila učni jezik nemščina.
- ... *kakor ti angeljski mladenič, ki je vedno ohranil ...*
- Po smislu, npr. zamenjan besedni red (*stavkov tacih*), *kmalo* namesto *kmalu*, *pomožnik* namesto *pomožni glagol /pomožnik*.
- Samostojno delo.

7. • Marko Jesenšek. Kot veleuma 19. stoletja in največjega slovničarja 19. stoletja: tako so ga označili že v njegovem času, po mnenju Jesenška pa to velja tudi danes, zlasti za področje jezikoslovja.

- Področje slovanskega jezikoslovja in starocerkvene slovanščine. Še vedno je aktualna njegova primerjalna slovnica slovanskih jezikov, ki je v drugi polovici 19. stoletja izhajala v štirih delih; poglavje o skladnji je še vedno najpomembnejša osnova za raziskovalno delo v jezikoslovju. Ena izmed njegovih najpomembnejših zaslug je, da z uvedbo novih oblik v državnem zakoniku dal osnovo za skupni slovenski knjižni jezik.

- V primerjalni slovnici je postavil slovenščino na prvo mesto med slovanskimi jeziki. S tem je slovenščino predstavil kot enakovredno ostalim slovanskim jezikom v evropskem prostoru. Preučil je tudi slovenska narečja in postavil temelje slovenske dialektologije. Pripravil je besedilo za peticijo *Zedinjena Slovenija*; kot pravnik je lahko izposloval, da se je v avstrijsko državno upravo namesto krajinskih oznak (Kranjska, Štajerska) začel uporabljati strokovni izraz »Slovenisch«. Slovenski jezik je tako dobil svoje poimenovanje. Zavzemal se je za enoten knjižni jezik, odločil se je za jezikovno združitve in uvedbo novih oblik, medtem ko se je Stanko Vraz zavzemal za panslavizem in ilirske ideje.
 - S tem je slovenščini priznal status samostojno razvitega jezika, s tem pa je nakazal, da bo slovenski jezik osnova za nastanek države, v kateri bodo lahko »Slovenci uresničili svoje stoletne sanje o jezikovni, nacionalni in državni enotnosti«.
 - Z izbiranjem zahtevne jezikoslovne literature, ki presega zanimanje za slovenščino in nemščino. Kopitar ga je začel spodbujati in usmerjati v slovensko in slovansko jezikoslovje. Povezovalo ju je zagovarjanje panonske teorije o izvoru starocerkvene slovanščine.
 - Če bi Miklošič poznal dokumente, ki jih poznamo danes, bi verjetno nadgradil panonsko teorijo. Za sodobno jezikoslovje ni toliko pomemben izvor starocerkvene slovanščine kot dejstvo, da je bila skupni jezik Slovanov, ki se je govoril in pisal v času Cirila in Metoda na širokem prostoru od Soluna do Spodnje Panonije (Kocljeva država); povezovala je Slovane, ki so tako začeli dobivati svojo literaturo, liturgijo in začeli razmišljati o svoji državnosti.
 - Po smislu.
- 8.** • Slovenija, društvo za obrambo narodnih pravic. V ponedeljek, 17. maja 1869, popoldne ob 3. uri. Pod gesli: Zedinimo se! Složimo se! Živila Slovenija! Želeli so ohraniti in okrepiti slovenski narod, doseči ustanovitev denarnih zavodov za podporo kmetijstva in obrti ter slovensko zavarovalnico.
- Društvo za obrambo narodnih pravic Slovenija, župani in drugi možje iz ljubljanske okolice vabimo na binško ponedeljek, 17. maja 1869, ob 15. uri na tabor, ki bo v Vižmarjih pri Ljubljani. Govorili in sklepali bomo (1.) o nujno potrebnih sredstvih za ohranitev in okrepitev slovenskega naroda in (2.) o ustanavljanju bank v podporo kmetijstva in obrti ter o ustanovitvi lastne zavarovalnice. Slovenci od blizu in daleč, pridite vsi! Povežimo se! Bodimo enotni! Živila Slovenija!
- 9.** • Vsem, ki pišejo, saj je v njihovih besedilih zelo veliko napak, ki jih zagrešijo bodisi zaradi nevednosti bodisi zaradi spakovanja.
- Po smislu, npr.: Besedilo anonimnega avtorja je v sodobnejšem jeziku, povedi so preprostejše. Levstikov jezik je zapleten (tudi zaradi navajanja konkretnega primera), še vedno uporablja stare oblike (*kmalo, serce, družih*). Razlika je v rabi vejice, ki pri Levstiku ni vedno utemeljena (npr. odvečna vejica pred *in* v zadnji povedi).
- 10.** • Po smislu, npr.: Oče ni razumel besede latajne. Učitelj je mislil na učenčevo znanje latinščine (latajne), oče pa njegove športne sposobnosti (letanje, tek).
- Samostojno delo.

11. • V prvem odlomku je pripovedovalka vzgojiteljica, v drugem pisatelj. Prva govori o sebi, drugi o razredniku Kersniku.

- Drugo besedilo je sodobnejše, povedi so manj zapletene, manj je starih oblik in hrvatizmov. V prvem besedilu arhaično zveni deležnik na -č (*molčeč*), svojilni zaimek (*nje hčerki*), oblike *izprehod*, *prijaznivo*, *dolzega*, *se podomačim*). V drugem besedilu so arhaične besede *starešina* (razrednik), *glasoviti* (sloviti, znani), veznik *ali* za izražanje nasprotja, *prevažni* (prepomembni) ...
- Samostojno delo. (Pomagajte si s SSKJ2.)

Slovenščina v začetku 20. stoletja

1. • Samostojno delo.

- Oton Župančič.

2. • Gledališče je šola lepega, vzornega jezika.

- Po Nemcih, Francozih, Rusih.
- Da se jim zdi sramotno, če ne znajo dobro nemščine, pri tem pa delajo hude napake v slovenskem jeziku.
- Samostojno delo. (Pomagajte si z lastnimi izkušnjami iz gledališča.)

3. • Zagrebško-slovenski koncept, po katerem naj bi bila slovenska univerza v Zagrebu, in ljubljansko-slovenski. Prevladal je slovensko-nemški koncept študija z nemščino v višjih letnikih, zato so nekatere fakultete ostale samo z dvema letnikoma.

- Ker so menili, da je slovenščina premalo razvita, da bi v njej posredovali najzahtevnejša znanja.
- Nemščini so bili naklonjeni zlasti znanstveniki s področja naravoslovja. Menili so, da je so znanja v višjih letnikih prezahtevna za slovenščino.
- Po smislu. (Razmišljajte o pomenu slovenske terminologije.)
- Samostojno delo. (Pomagajte si s članki na to temo, objavljenimi na spletu.)

SPORAZUMEVANJE

- Po smislu.

BESEDILO

- Po smislu.

Funkcijske zvrsti v besedilih

1. Po smislu.

2. Po smislu.

3. Kultura: koncertni list, plakat gledališke predstave, ocena nove knjige v tedniku, napovednik kulturnih prireditev, navodila lektorja igralcu, reportaža s koncerta glasbene skupine, katalog ob razstavi umetniških del ...

Zaposlitev: življenjepis, prijava na prosto delovno mesto, motivacijsko pismo, oglas za delovno mesto, odpoved delovnega razmerja, opis delovnega mesta, priporočilo ...

4. • Zvrst: knjižna zvrst; podzvrst: zborni jezik.

Utemeljitev: raba besed in besednih zvez knjižnega jezika ter splošnega izrazja, raba ustreznih strokovnih besed, upoštevanje pravopisnih pravil in zgradbe besedilne vrste predstavljanja postavitve predstave *Grmače* ob 100. obletnici Drame SNG Maribor.

• Rubrike praktičnosporazumevalne zvrsti so številne: orodna vrstica na vrhu spletne strani z menijem podstrani; znak gledališča (s povezavo na vstopno stran), podstrani za slepe in slabovidne, rubrike novice, blagajna, kontakti, izbiri aplikacij SNG Maribor v trgovini Apple in Google Play, izbira tujega jezika – angleščina ali nemščina, možnost iskanja po spletni strani. Na levi meni Drama z rubrikami o gledališču, Spletni nakup vstopnic itn., znaki financerjev s povezavami na njihove spletne strani, sponzorji, možnost všečkanja predstave in znaki, ki omogočajo sodelovanje in sporazumevanje obiskovalcev spletne strani prek e-medijev in družbenih omrežij na temo predstave; v spodnjem delu strani se določene rubrike ponovijo, so splošnega značaja, nevezane na predstavo: dodani so kontakti, rubrika Napovedujemo z aktualno ponudbo predstav, podjetje, ki je izdelalo spletno stran itn.

Splošne informacije so umeščene na robove spletne strani (zgoraj, na levi strani in spodaj) in so grafično ločene od predstave *Grmače*.

• Namen besedila: predstaviti poetično dramo *Grmače* in njeno uprizoritev.

Glavna tema: razčlemba vsebine in sporočila drame.

Funkcijska zvrst: strokovni jezik (s področja gledališča oz. uprizoritvenih umetnosti).

Zgradba besedil

1. Prvi naslov: v publicističnem besedilu, npr. v dnevniku, kot naslov uvodnika ali članka v poljudnoznanstveni reviji, v reportaži s predstavitve posebnih jedi ali srečanja prehranskih strokovnjakov, v šolskem časopisu, v prispevku izobraževalne TV-oddaje, v blogu ipd.

Drugi naslov: komentar ob dogodku, reportaža s tekmovanja o argumentiranju, blog.

Tretji naslov: v šolskem časopisu, reviji ali oddaji za najstnike.

- Ker je zapisana v osebni glagolski obliki, v prvi osebi množine, ki vključuje tako sporočevalca kot tudi naslovnika, ga na ta način nagovarja in zato deluje bolj osebno.

2. Samostojno delo. (Npr. napišite, o čem boste razpravljali in zakaj.)

3. Samostojno delo. (Npr. opredelite trenutni položaj, ki mlade sili v iskanje dela v tujini.)

4. Samostojno delo. (Npr.: zakaj srednješolci potrebujejo svoj prostor, kje bi moral biti (lokacija) in kakšni bi morali biti pogoji za dejavnosti; kako bi s svojimi dejavnostmi koristili lokalnemu okolju.)

5. Po smislu. (Npr. povzamete ugotovitve, zaključite s svojim sklepom ali napoveste nadaljnje aktivnosti.)

Slogovni postopki v besedilih

1. Obveščanje – obvestilo o izklopu elektrike, novica o dobitnikih oskarja.

Opisovanje – predstavitev osebe, življenjepis, opis domačega kraja.

Pripovedovanje – poročilo o projektnem delu, reportaža o pojavu alg v morju, potopis s potovanja na Češko.

Razlaganje – predavanje o razvoju pisave, intervju o novem znanstvenem odkritju, zakon, seminarska naloga o izseljevanju, besedilo iz učbenika.

Utemeljevanje – ocena nagrajenega filma, prepričevalni pogovor z učiteljem, komentar rezultatov raziskave.

- Novica o dobitnikih oskarja: če je novica daljša, lahko vključuje opisovanje, utemeljevanje itn.; poročilo o projektnem delu, reportaža o pojavu alg v morju, potopis: razlaganje, utemeljevanje, opisovanje; seminarska naloga in besedilo iz učbenika: opisovanje; ocena nagrajenega filma, prepričevalni pogovor z učiteljem, komentar rezultatov raziskave: razlaganje, opisovanje, pripovedovanje.

- Glej zgoraj. Obveščevalna besedila vedno vsebujejo podatke o kraju in času, rokih, navedeni so npr. členi iz zakonov in druge pravne podlage, pogoji ipd.

- Obveščevalna, razlagalna in nekatera opisovalna besedila, saj navajajo (preverljive) podatke in dejstva.

- V razlagalnih besedilih.
- V utemeljevalnih besedilih.

2.

Značilnost	Opisovalna besedila	Pripovedovalna besedila
namen besedil	seznanjanje naslovnika s podatki in informacijami o procesih, osebah in drugih živih bitjih, predmetih, pojavih itn.	informiranje, obveščanje o dogajanju v časovnem zaporedju
glagolski čas	večinoma sedanjik	večinoma preteklik
ubeseditveno stališče	objektivno/subjektivno	objektivno/subjektivno
v kateri osebi so napisana besedila	najpogosteje v 1. ali 2. osebi množine ali 2. osebi ednine ali množine	večinoma v 1. ali 3. osebi ednine
pogostost rabe strokovnih izrazov in definicij	pogosta v strokovnih besedilih	manj pogosta, razen če gre za besedilo na določenem strokovnem področju, npr. šport, turizem, zdravje itn.
pogostost rabe ekspresivnih izrazov in frazemov	v strokovnih besedilih je ni, v poljudnih redka, odvisno od besedilne vrste, namena in naslovnikov	odvisna od besedilne vrste, namena in naslovnikov: več v prispevkih v najstniški reviji, v rumenem tisku, manj v splošnih medijih, npr. dnevnikih <i>Delo</i> , <i>Dnevnik</i> .
Izražanje stališča avtorja	pogostejše pri subjektivnem slogu	pogostejše pri subjektivnem slogu

3. • Predstaviti rezultate raziskave PISA 2018 bralcem časopisa *Dnevnik*.

- Povzetek prispevka; o predstaviteljih raziskave PISA in glavni rezultati treh vrst pismenosti raziskave PISA 2018 za Slovenijo; primerjava rezultatov z drugimi državami; primerjava rezultatov z rezultati raziskav PISA 2009 in 2015 in predstavitev vpliva projekta za krepitev bralne pismenosti v RS; predstavitev vzrokov za slabše rezultate v letu 2018; splošna predstavitev mednarodne raziskave PISA.
- Večinoma v sedanjiku; 3. oseba množine in pogosta raba neosebni glagolskih oblik in trpnega načina.
- Uroš Škerl Kramberger. Ubeseditveno stališče: večinoma objektivno. Avtorjevo mnenje: na določenih mestih, npr. v naslovu prispevka, v povedih: *Izkazalo se je, da projekt spodbujanja bralne pismenosti /.../že nekoliko izgublja moč; Skrb zbuja predvsem podatek, da se pri učencih (ne pa tudi pri učenkah) zmanjšuje veselje do branja.*

- Okrepiti objektivnost predstavitve raziskave, razložiti in pojasniti rezultate raziskave; osebe oz. institucije so bodisi izvajalci raziskave v Sloveniji (Pedagoški inštitut) oziroma predstavnik šol, kjer je bila raziskava opravljena (predsednik Združenja ravnateljev osnovnih šol).
- V publicistično zvrst jezika, ker je bilo objavljeno v medijih, tj. časopisu *Dnevnik*, je informativno, bralce obvešča o aktualnem dogajanju (na področju izobraževanja in šolstva).
- Z razlaganjem in utemeljevanjem ter navajanjem podatkov, vmes poda tudi svoje mnenje (glej zgoraj). Z naslovom želi pritegniti pozornost bralca.

Razlagalna in utemeljevalna besedila

1. Npr. na str. 10 o strokovni in znanstveni podpori slovenščini, na str. 16 o zgodovini slovenskega izseljenstva, na str. 100 o nekončnih ločilih, na str. 128 o obrnjenem besednem redu.

2. • Podčrtane definicije: *Besediloslovje je veda ...; Knjižni jezik je jezik ...; Praktičnosporazumevalna zvrst je tik je značilna za ...; Publicistično zvrst jezika uporabljajo ...*

- Besediloslovje, socialno in funkcijsko zvrst, družbenih vlog jezika, socialnimi zvrstmi, Funkcijske zvrsti jezika, praktičnosporazumevalni, strokovni, publicistični, umetnostni jezik, Praktičnosporazumevalna zvrst jezika, Publicistično zvrst jezika.

- V sedanjiku.

3. 1. tema: besediloslovje, namen: strokovna predstavitev besediloslovja;

2. tema: definicija, namen: razlaga pojma definicija;

3. tema: beseda *besedilo*; namen: razlaga pomenov besede *besedilo* v slovarskem sestavku;

4. tema: ustanavljanje Univerze v Ljubljani, namen: predstaviti okoliščine pred ustanovitvijo Univerze v Ljubljani.

-

	Besedilo 1	Besedilo 2	Besedilo 3	Besedilo 4
besedilna vrsta	znanstveni članek	definicija	slovarski sestavek	strokovna monografija
značilnosti besedilne vrste	definicija, podatki, razlaga, citati, strokovni izrazi, objektivni slog			
funkcijska zvrst	strokovna	strokovna	strokovna	strokovna
funkcijska podzvrst	znanstveni jezik	znanstveni jezik	znanstveni jezik	poljudnoznanstveni jezik

- Najprej je napisano, kaj je definicija, nato kaj jo sestavlja, potem sledi primer.
- Besede, zbrane okoli osebne glagolske oblike, so/sestavljajo/tvorijo/predstavljajo glagolski stavek.
- Po smislu. Svoje definicije preverite in primerjajte v SSKJ2.

4. Po smislu.

5. • Na začetku utemeljitve ocene je navedek iz Kosovelove pesmi, ki ji sledi film, je književna predloga filma. Sledi splošna opredelitev teme in vsebine filma ter njegovega sporočila. Sledijo ocene igre in igralske zasedbe, režije in montaže, ki izražajo stališče ocenjevalne komisije, poleg njih pa so na več mestih navedene tudi utemeljitve. V zaključni povedi je podana splošna ocena.

- Vsebinsko povezanost Kosovelove pesmi in filma, izpostavi, da je film spomenik, kot je napisal Kosovel, mlademu človeku in njegovemu boju, s katerem ne odneha. Ocena opiše igro, igralce, režijo, montažo, kadriranje in sceno (trpko okolje) ter prepričljivost filma in filmskega jezika.

- Po smislu.

- Po smislu.

6. Po smislu.

7. Po smislu

Npr. argumenti ZA: Pisanje pisanih črk, ko se enkrat naučimo, je hitrejše in enostavno. Več pišemo, bolj je naše pisanje tekoče./S pomočjo pisanja z roko zlasti pisanih črk razvijamo abstraktno mišljenje in izboljšujemo spomin./ Pisanje z roko je pogosto najenostavnejši način za beleženje informacij./ Elektronske naprave se lahko pokvarijo ali niso dostopne, za pisanje z roko pa potrebujemo le pisalo in papir.

Npr. argumenti PROTI: Pisanje pisanih črk je nesmiselno, saj skoraj ne pišemo več z roko, ampak tipkamo./Pisanje z roko je zastarelo. Za pisanje uporabljamo tipkovnice, telefone ipd./Pisanih črk v življenju ne bomo potrebovali, zato je to učenje izguba časa.

8. Po smislu.

9. Po smislu.

Ocena

10. • Staša Grahek.

- Poslušalci informativne oddaje *Dogodki in Odmevi* Radia Slovenija.
- Nejc Gazvoda.
- NE. Utemeljitev: manjka splošna ocena dela in priporočilo naslovníkom (v zaključnem delu ocene).
- Npr. *Gazvoda z njimi* (s stiskami, op. avt.) *ne reže do krvi, do bolečine ali vsaj do nelagodja*

pa vseeno; ... Družinski člani in njihovi bližnji se obmetavajo z besedami, ki pogosto zadenejo v živo, večkrat pa silijo tudi na smeh; *Da je avtor besedila hkrati tudi režiser predstave se je pokazalo kot pametno in ustvarjalno smiselna odločitev; Pomanjkanje pravega dogajanja in mestoma zastajajoče dialoge v katerih je o preskromni temi povedanih preveč besed, so zelo uspešno uravnovežile tri izjemne igralske stvaritve.*

- Po smislu.

11. • Stališče recenzentke je negativno, saj prevladujejo negativno mnenje, med drugim napiše, da je »besedilo žal slabo napisano, /.../ liki niso poglobljeno okarakterizirani, /.../ dialog ni najbolj tekoč« itn.

• Recenzentka je upoštevala strukturo ocene, saj je v uvodu (1. odstavek) predstavila delo in temo, v 2. in 3. odstavku je natančno predstavila vsebino, tako dramske osebe (in igralce) kot tudi njihovo doživljanje in medsebojne odnose. V 4. odstavku je utemeljila, kaj je v delu dobro in kaj slabo, ter tudi napisala, zakaj. V zaključnem odstavku je povzela oceno, povedala, kaj bi moralo biti drugače narejeno, in napisala svoje negativno mnenje.

-

pozitivno	nevtrarno	negativno
zelo relevantna	realistično	ni dovolj
dobro		slabo
		niso okarakterizirani
		stereotipne
		ni najbolj tekoč, nenaravne, skorajda nesmiselne, nejasno, ni jasno, ni jasno, nejasna

- Da, saj je v oceni uporabila največ pridevnikov in prislovov, ki delo negativno opredeljujejo.
- Po smislu.
- Radijska ocena je krajša, manj poglobljena, hkrati pa delo bolj pozitivno ocenjuje kot ocena v *Delu*. Ta je bolj natančna, natančneje pojasni negativne plati dela (like, dialoge, nejasnosti), obenem pa neposredno zapiše, da je besedilo slabo napisano. Recenzentka na radiu pa besedilo oceni na splošno dobro, v tem se razhajata. Obe recenzentki pa pohvalita igro igralcev in kritizirata netekoče dialoge.

Komentar

13. • **U:** prvi trije odstavki, **J:** 4. do 7. odstavek, **Z:** zadnji odstavek.

- Glosa, saj aktualno temo obravnava na duhovit, ironičen način.
- Dogajanje v Kobilarni Lipica.
- Razlaganje dogodka in utemeljevanje, v katerem avtor izraža svoje stališče.
- Po smislu.

- Temo oziroma dogodek pretepa konjev v kobilarni predstavi kot skorajda neresničnega, primerja ga z novico ob prvem aprilu. Uporabi besede in besedne zveze: prvoaprilska potegavščina, prvoaprilska šala, ponoreli svet, misija nemogoče, gromozansko dolg uvod, kopitljavi so samosvoje beštije; se pretepajo iz gole frustracije, slovensko narodno blago, obče nevedni Američani, ognjevito in nekoliko rasistično; v zaključku avtor izrazi stališče do značajskih potez Slovencev.
- Najprej s pisanjem o medijskih vsebinah in prvem aprilu, nato z navedbo povzetka dogodka, nato s pogovorom med dvema znanima igralcema iz filma, v zaključku pa z navedbo prepirljivosti kot slovenske značilnosti.
- V publicistično zvrst.
- Pisanje medijev v današnjem času oz. v ponorelem svetu, z navedbo filmskega prizora.
- Resničnost včasih: običajna, predvidljiva in naivna; danes: vse je mogoče in verjetno; misija nemogoče.
- Po smislu.

14. • Po smislu.

- Da so v komentarjih izražena stališča lahko drugačna od uredniške politike RTV Slovenija, da so komentarji osebna mnenja samo tistih, ki so jih napisali.
- Po smislu.
- Po smislu.

Esej

15. • Primer: Avtor v eseju predstavi vzroke, zaradi katerih je napisal dramsko besedilo *Jaz, Batman* o nasilju med najstniki. Pove, da je nasilja veliko in da je nasilje ne samo fizično, ampak tudi verbalno. Verjame, da lahko umetnost predstavi probleme v družbi, kot je npr. nasilje med najstniki, in spodbudi družbo, tako mlade kot starše oz. odrasle, da se tega bolj zavejo in kaj naredijo, saj tega problema pogosto nočemo videti. Nasilje, pravi, je bilo prisotno tudi v času, ko je bil sam najstnik, saj je celo sodeloval pri povzročanju nasilja sošolcu, ki je zaradi tega zelo trpel. Današnji čas nasilje celo spodbuja, saj je pogosto slišati slogane kot *samo močni preživijo*, *bodi agresiven*, *bodi egoist*, in nasilja tako ne bomo prekinili na noben drug način, tudi s pomočjo izmišljenega junaka Batmana ne, kot samo sami, da bomo popravili storjene krivice, se vsaj opravičili.
- Npr. nasilje, mladi, učitelji, dramsko besedilo, svet.
 - Tema: nasilje med najstniki; podteme (po odstavkih): problematika nasilja na splošno, namen dramskega besedila, nasilje med najstniki včasih in danes ter vzroki in posledice pri žrtvah nasilja in nasilnežih, šola in učitelji v današnjem času, naravnost družbe in sveta, cilji dramske igre in predlog rešitve.
- Uvod: 1. odstavek, jedro: 2. do 6. odstavek, zaključek: zadnji odstavek.
- Po smislu.
 - Da bi povečal učinek na bralca: s kratkimi stavki se zgodba zgodi, postane bolj dramsko napeta.
 - V 1. osebi ednine.
 - Po smislu.

- Po smislu.
- Poseči je hotel v zavest mladih, poudariti, da so nasilneži povsem običajni fantje in dekleta, meja med nasilneži in žrtvami je zelo tanka, svet je iz tira, izkrivljen, mladi pa ne čutijo potrebe, da bi ga spravili v red, prikazati zgodbo, ki smo ji vsi priča, jo doživljamo in ponuditi rešitev.
- *Grdi vzdevki, naloga, kriki na pomoč, ne slišimo, ne znamo (slišati), ne znamo (videti), nočemo (slišati), nočemo (videti)* itn. Z drugačnim, poševnim zapisom jih izpostavi, poudari njihov pomen, želi doseči večji vpliv na bralca.
- Po smislu.
-

Trditev	Primer	Razlaga oz. utemeljitev
<i>Nasilje med najstniki je zelo aktualna in boleča tema.</i>	<i>Preden sem se lotil pisanja ... sem se pregrizel skozi veliko literature</i>	<i>... koliko mojih prijateljev in znancev se je srečalo ...</i>
<i>Nasilje ima več oblik.</i>	<i>Nasilje ni samo klofuta ...</i>	<i>Začne se že veliko prej. Z besedami ...</i>
<i>Nasilje je domovalo tudi v moji mladosti ...</i>	<i>Spominjam se ...</i>	<i>Zakaj sem tudi jaz sodeloval pri tem?</i>

- Da premalo naredimo, da bi nasilje preprečili.
- Po smislu.
- Igra prikazuje mehanizme in vzroke nasilja ter njegove spremljevalne pojave, ne more dati vseh odgovorov, ponuja pa možnost nekakšne ustrezne rešitve.
- Po smislu.

Razlaganje in utemeljevanje v literarnih besedilih

- Zelo dobro pozna njegov značaj, saj natančno ve, kako ga lahko pripravi h govorjenju.
 - Za ustvarjanje jedrnatega in napetega sloga.
 - *Se ne vrtijo vsa kolesca v pravo smer; parafraza rekla manjka mu eno kolesce v glavi:* je nekoliko čudaški). (SSKJ2)
 - Ne mara je, ker preveč izpostavlja svojo duševno bolezen, saj po eni strani zahteva vso pozornost, po drugi strani pa meni, da je z njo vse v redu; od vseh takih oseb ravno njo najteže prenaša.
 - Ne zna si ga natančno pojasniti: Morda zato, ker si ji sicer po tihem smili, vendar po drugi strani ne more razvite empatije do ljudi, ki imajo različne zdravstvene probleme.
 - Izključno zaradi svojega brata, ker ve, da ljubi Jano.
- Prvoosebni pripovedovalec v imenu zavoda govori uradno poročilo o Tjaževi smrti, vloga pripovedovalca kaže na moč institucije, na objektivizacijo oz. distanco do snovi.

- Tjaž je dosledno vztrajal pri slabih dejanjih in se ni hotel spremeniti, nanj niso mogli vplivati z nauki iz krščanskega življenja, da bi ga popeljali na pravo pot, hkrati pa ni bil zadovoljen z odmerjenim delom svobode, ki mu jo je nudil zavod.
- Ni bil sposoben najti prave mere svobode, zato jo je našel v smrti; s tem dejanjem naj bi se opravičil pred javnim mnenjem in lastno vestjo.
- Z natančnostjo, izborom besedišča, z rabo frazemov in klišejev, naštevanjem ...
- Vplivanjsko.
- Zavodovo mnenje je pristransko, saj vso krivdo zvrne na Tjaža, na njegovo drugačnost in neprilagojenost.
- Poročilo: opis in razlaga.
- Dolge in zapletene povedi, skuša se izogniti ponovitvam.
- *Iti rakom žvižgat*: umreti; *ravnati kot svinja z mehom*: ravnati grdo, malomarno.

3.

A.

- Besedilo je pripovedno, saj pripoveduje o delu Dihurjevih na domači posesti in odnosu med zakoncema. Vsebuje pa tudi lirske in dramske prvine. Liričnost se kaže v opisu narave (prvi odstavek) in v izražanju občutkov ob pogledu na pokošen travnik oz. požet ječmen. Dramske prvine se kažejo v monologu (Dihurjeva vsak sebi opravičujeta nočno košnjo oz. žetev).
- Odlomek pripoveduje o Dihurju in Dihurki, ki morata garati pri bogatejših kmetih, da preživita družino. Delo doma bi ostalo neopravljeno, zato vsak zase, ne da bi vedela drug za drugega, ponoči delata na svoji zemlji. Spoznanje, kako sta skušala drug drugemu olajšati življenje, ju še bolj poveže in spodbudi k delu.
- Glavni osebi sta Dihur in Dihurka. Sta kmečka človeka, preprosta in delovna, ki se težko prebijata skozi življenje. Njuna glavna skrb je preživetje družine in ohranjanje posesti, saj sta morala z dnino opravljati svoje obveznosti in skrbeti, da je bila obdelana domača zemlja. Dihurka je skrbna mati: po nočnem delu in pred odhodom na dnino je skuhala ovsen močnik za otroke, jih zbudila, Neča spravila na pašo, zbudila Miciko, da je pazila na najmlajšega otroka, ki je bil še v zibki. Bila je namreč tudi ponosna in jo je prejšnji dan prizadelo prigovarjanje Jaromilove hčere, da dninarice prinesejo vsaka svojega lačnega otroka (krmuha) s sabo. Tudi Dihur ponosno prikriva svojo utrujenost in po nočni košnji na domačem travniku celo prevzetno zavriska, ko pride prvi na sosedov travnik, kje bodo kosili.
- Medsebojne ljubezni si ne izkazujeta, vendar se ravno v odlomku kaže njuna povezanost, saj želita drug drugemu omogočiti počitek in prihraniti težko delo: *»Skrb za vsakdanji kruh ju je začela podžigati in vse naslednje noči so bile za oba po večini svetle: podnevi sta garala po dninah, ponoči pa doma.«*
- Življenje Dihurja in Dihurke je bilo podrejeno boju za preživetje, svojo medsebojno spoštovanje in ljubezen pa sta si izkazala s tem, da sta skušala drug drugemu ta boj olajšati. Zato njuno življenje sicer ni bilo nič lažje, saj sta oba opravila vsak svoj del opravil in jima ni bilo nič prihranjeno, kljub temu pa je ravno ta njuna želja vnesla nov žar v njuno skrb za vsakdanji kruh.

- Po smislu (ali je skupno delo še vrednota; ali se trudimo za to, da bi nekomu olajšali življenje).
- Samostojno delo.

B.

Samostojno delo.

JEZIK

Po smislu.

SKLADNJA

Beseda	Besedna vrsta	Stavčni člen	Vrsta podatka
Maja	samostalnik	osebek	vršilec dejanja
dve	števnik	levi prilastek	količina
dan	samostalnik	prislovno določilo	okoliščina
pripovedovati	glagol	povedek	dejanje
mi	zaimек	predmet	naslovník dejanja
navdušeno	prislov	prislovno določilo	okoliščina (način)
zanimiv	pridevnik	levi prilastek	lastnost
potovanje	samostalnik	predmet	predmet dejanja
Kitajska	samostalnik	desni prilastek	dodatno pojasnilo

- Po smislu. Predlog. Da smo tvorili slovnično pravilno poved.
- Ne.

1. Spraševali smo se, ali ravnamo prav. **Podredno razmerje med stavkoma.** Pred hišo in ob njej so zasadili okrasno grmičevje. **Priredno razmerje med besedama.** Do izvira reke je le pet minut hoje. **Podredno razmerje med besedami.** Če bi hotel, bi zlahka opravil nalogo. **Podredno razmerje med stavkoma.** Bil je dobro pripravljen, zato mu je uspelo premagati tekmece. **Priredno razmerje med stavkoma.**

BESEDNE ZVEZE

- Prva poved izraža stanje, druga dejanje. Prva poved informira o trajanju razstave, druga o dogodku, ki se še bo zgodil.
- Štiri. Glagol je iz ene besede (*odpreti*), ostale so iz več besed.

1. V besedilu podčrtajte predložne zveze.

Bi se za dan, dva podali v preteklost, ko še ni bilo tehnologije, hitenja in ko so si ljudje še znali vzeti čas drug za drugega? Žirovski Vrh je ena redkih vasi, v katerih še poznajo tak utrip življenja. V vasi namreč še vedno živijo različna večerna druženja, stari plesi, ohranjajo pa tudi stare zgodbe in stara kmečka opravila. Največji dogodek, ki ga že vrsto let pripravljajo zadnji konec tedna v juliju, je *Praznik* žetve, ki pripoveduje o žetvi, mlačvi, čiščenju žita in drugih žetvenih opravilih. Vabljeni torej v Poljansko dolino, kjer se lahko podate tudi po tematski poti *Cvetje v jeseni*, ki vodi iz Poljan na Blegoš.

2. V prvi povedi iz dvojice so priredne besedne zveze, v drugi podredne. V priredni zvezi gre za dve enakovredni stvari, v podredni gre za eno stvar, ki vsebuje sestavine druge.

Naročili smo torto in sladoled. – Naročili smo torto s sladoledom.

Na mizo smo položili vazo in vrtnice. – Na mizo smo položili vazo z vrtnicami.

Ali imate čokolado in lešnike? – Ali imate čokolado z lešniki.

Zmanjkalo nam je soka in smetane. – Zmanjkalo nam je soka s smetano.

Čakali smo samo še strica in nečaka. – Čakali smo samo še strica z nečakom.

3.

naša Manca **podredna**

strog, a prijazen **priredna**

Peter Klepec **podredna**

zvezek in radirka **priredna**

lepo in prav **priredna**

hoja počasi **podredna**

4.

dežela vzhajajočega sonca **samostalnik**

pisanje pisma **samostalnik**

precej skrivnosten **pridevnik**

pogled naprej **samostalnik**

zaskrbljen pogled **samostalnik**

pripravljen pomagati **glagol**

zaskrbljena gleda **glagol**

me tri **zaimek**

5.

visoka stavba	samostalniška	hiša mojega očeta	samostalniška
pripravljen na delo	pridevniška	delati počasi	glagolska
včeraj popoldne	prislovna	tam daleč	prislovna
zaverovan vase	pridevniška	vodja skupine	samostalniška

- V samostalniških.
- pisati pismo
- V prislovnih.

6.

<u>Letos spomladi</u> smo se udeležili <u>čistilne akcije</u> .	prislovna, samostalniška
Vsi so odgovarjali <u>presenetljivo podobno</u> .	prislovna
Knjiga je na polici <u>čisto levo zgoraj</u> .	prislovna
Navdušeno je sodeloval v <u>igri vlog</u> .	samostalniška
Prijateljsko ga je potrepil <u>po levi rami</u> .	samostalniška
<u>Udeleženci kongresa</u> so prenočili v <u>hotelu Center</u> .	samostalniška, samostalniška

7. Po smislu.

8. • Samostalnik v jedru: Pianistov dotik, Smrt v Benetkah, Zločin in kazen, Poslednja legija, Zima v krvi, Najlepši miti in legende, Slovenska slovnica, Vrata nepovrata

Glagol v jedru: Komu zvoni, Živeti hočem

Prislov v jedru: Včeraj, danes, jutri

- Priredne zveze: Zločin in kaznen, Najlepši miti in legende, Včeraj, danes, jutri
- Samostojno delo (glej splet).

9. če bo deževalo, obvestiti po telefonu, biti očaran nad mestom, priti konec meseca

Proste in stalne besedne zveze

1. Proste besedne zveze: sosedova hči, sosednja vas, prijetna šola, slabo vreme

Stalne besedne zveze: hči planin, španska vas, enajsta šola, kislo vreme

2. Po smislu. Pomagajte si s *Kolokacijskim slovarjem sodobne slovenščine*.

Frazemi

3. • Po smislu.

- Po smislu.
- Da. Pomeni biti na svetu/živeti.

4. Glej *Slovar slovenskih frazemov*.

5. • Po smislu/podatek je v slovarskem sestavku.

- Hvali morje, a drži se brega.

6. imeti srečo, hitro izginiti, priti s slabega na slabše, zelo se tresti (od strahu), nekoga spoštovati, (z jokom) kazati nepristno, lažno žalost
Ne, pomena ne moremo razbrati.

7. kot listja in trave, naučiti koga kozjih molitvic, biti v rožicah, kupovati mačka v žaklju, to ne pije vode, postaviti nekoga na trda tla

- Po smislu.

8. biti glas vpijočega v puščavi – 8, na jeziku med, v srcu led – 1, metati komu pesek v oči – 6, vzeti komu besedo – 2, vzeti komu besedo z jezika – 7, reči bobu bob – 4, imeti polna usta besed – 5, vedeti, kam veter piha – 3

- Samostojno delo.

9. Glej *Slovar slovenskih frazemov*.

ustvarjalčevo zadnje pomembno delo pred smrtjo; kar je namenjeno za uporabo v izrednih okoliščinah; opravljati nekoristno, nikoli končano delo; še veliko časa bo minilo

10. Glej *Slovar slovenskih frazemov* (fran.si).

11. Kakršna setev, **takšna žetev**. Kjer se prepirata dva, **tretji dobiček ima**. Bolje vrabec v roki kakor **golob na strehi**. Kakor ti meni, **tako jaz tebi**. Mladost je norost; **čez jarek skače, kjer je most**.

12. Razlaga po smislu in glej *Slovar slovenskih frazemov*.

ujeti se v zanko; iskati iglo v senu; najti dovolj sena, da sam najdeš iglo (preoblikovanje frazema); posloviti se v velikem slogu

13. Po smislu.

Besedne zveze v literarnih besedilih

- Izvirajo iz literarnih besedil.
- Pomen preverite v *Slovarju slovenskih frazemov*.

- **Biblijski vir:** izgubljeni sin, biti trn v peti, metati bisere svinjam.

Pravljичni vir: princ na belem konju

Basen: pravdati se za oslovo senco

1. **Odisej:** božanski; **Navzika:** beloroka, cvetoče; **služabnice:** lepolasim, beloroka

2. • Ker se mu je zdel neprimeren. Prostaški izraz; evfemizem.

- **cvekar:** slabšalni odnos, zaničevalno

- *terra incognita* – neznana dežela; *monstrouzno obscen* – pošastno nespodoben; *morbidna obscenost* – grozljiva nespodobnost; *ikonoklastičen glagol* (ikonoklazem – gibanje, ki nasprotuje čaščenju nabožnih podob)
- *terra incognita* = neznana dežela
- Da jih ne bi nobena ruska babica uporabila in da izražajo skrivnostni »francoski pogled«.
- Besedne zveze:

v sibirskem kovčku – **samostalniška**

popolna odsotnost hinavstva - **sam**.

nekaj časopisov iz tistega časa – **sam**.

v Charlottini pripovedi – **sam**.

zelo nespoštljivo in odločno – **prislovna**

nerazložljiva sramežljivost besed – **sam**.

ves osupel – **pridevniška**

ta par ljubimcev – **sam**.

v objemu svoje ljubice – **sam**.

med morbidno obscenostjo in evfemizmi – **sam**.

naše rusko pojmovanje stvari – **sam**.

Priredno zloženi besedni zvezi: zelo nespoštljivo in odločno, med morbidno obscenostjo in evfemizmi

3. • *dobro se mu je zdelo* – vseč mu je bilo

biti za malo južino – zlahka premaga

ne boste vodili za nos – ne boste prevarali

Ljudska primera: *to je meni toliko, kolikor vam kamen poriniti čez lužo, ki jo preskoči dete, sedem let staro.*

- Reklo: *sem vam katero grenko povedal*

Pregovora: *Ali ga bom s pogačo pital, kadar se s kom kregam! Kar ga bolj ujezi, to mu zabelim.*

- Po smislu.

4. • Drugače pa je bil zelo dobrega srca. Toda čeprav ni nikomur skrivil lasu, so se ga vsi bali, ker je bil bistrih oči in zelo ostrega jezika; živel je namreč kakor cvet na polju in ptica pod nebom, zato je lahko vsakemu povedal svoje. Govoril je, kakor bi rožice sadil, in najrajši v rimah, ki jih je kar stresal iz rokava.

Dobrota, bistrost, oster jezik, svoboden in nikomur ničesar dolžan, zgovoren, odličen govornik.

- Razlaga frazemov (gl. zg. podčrtane frazeme): biti dober, biti neškodljiv, biti odrezav, biti svoboden, lepo govoriti, govoriti lahkotno in hitro.

- Po smislu.

POVED IN STAVEK

- Pet povedi.
- Osem stavkov.

• Poved se začne z veliko začetnico in konča s končnim ločilom; v povedi je toliko stavkov, kot je povedkov: *bodo odprli, bo ponudil, bo odprt, bo (mogoče kupiti), je povedala, ima, sta vodili, so želeli.*

Poved

V okvirju ob strani: Da. Na koncu naslova ne pišemo pike; oznake za enote in primere tipa eAsistent pišemo z malo začetnico tudi na začetku povedi.

1. večstavčna, priredno razmerje; večstavčna, priredno razmerje; večstavčna, podredno razmerje; enostavčna; enostavčna s pastavkom, enostavčna s pastavkom; enostavčna s polstavkom.

2. enostavčna, soredna; enostavčna s polstavkom, enostavčna; večstavčna, podredna; večstavčna, priredna

3. Zaradi arheoloških izkopavanj so morali prekiniti popravilo ceste.
Med čakanjem na zamudnike se je ulil dež.
Na stiku dveh tektonskih plošč v naravi so pogosti potresi.

4. Morski led na Antarktiki se je od začetka merjenj pred 40 leti večal, vendar se je leta 2014 ta trend spremenil in je zdaj na najnižji ravni.

Čeprav se je morski led na Antarktiki od začetka merjenj pred 40 leti večal, se je leta 2014 ta trend spremenil in je zdaj na najnižji ravni.

Člani gibanja Mladi za podnebno pravičnost so v Ljubljani pripravili performans žalne slovesnosti za izumrlimi vrstami in s tem želeli opozoriti na začetek velikega izumrtja, saj je gonilo tega predvsem človeštvo./Člani gibanja Mladi za podnebno pravičnost so v Ljubljani pripravili performans žalne slovesnosti za izumrlimi vrstami, s čimer so želeli opozoriti na začetek velikega izumrtja, katerega gonilo je predvsem človeštvo.

- Ni pomenskih razlik.

5. Na območju zdajšnje Slovenije je evropski bober vse od 18. stoletja veljal za izumrlega, kajti ljudje so ga v teh krajih iztrebili. Pred dvema desetletjema se je znova začel pojavljati ob naših vodotokih in se najprej naselil v bližini meje s Hrvaško. Dandanes ga lahko opazimo ob Savi, Krki, Dravi, Sotli, Kolpi in tudi ob Muri.

6. Pri opravljanju nakupov prek spleta, plačevanju računov na spletnih bankah, naročanju taksijev, potrjevanju udeležbe na dogodkih, objavljanju fotografij in všečkanju nam prijetnih stvari zelo malo razmišljamo o dogajanju z vsemi temi našimi dejanji.

- Po smislu.

7. Po smislu.

8. • **Sporočevalka:** A. K. Kovač; **naslovniki:** bralci MMC-ja; **čas in kraj objave:** 15. 10. 2019; spletna stran MMC.

- Predsodki.
- Želimo si, da bi pogledali vase. Prisluhnite ...
- Po smislu.
- Retorična vprašanja. Po smislu.
- V tretjem odstavku so odločevalna, v četrtem dopolnjevalna vprašanja. Na prva bi odgovorili z da ali ne, na druga pa dopolnili z odgovorom.

Tvorjenje povedi

- Po smislu, npr.: *Zapri okno. Lahko zapreš okno? Bi zaprl okno. Ali ti nič ne piha?*
- Zmogel sem narediti/Bil sem zmožen ...
- Po smislu. Lahko so pozdravljali tekmovalci nas ali pa smo mi pozdravljali njih.

9. Po smislu. (Vprašanja za pomoč: A nas je obiskala teta, ki ima moža, ali sta prišla teta in mož? Kdo je komu posodil zapiske? Ali je imel igralec, ki ga je Maja opazovala, daljnogled ali je z daljnogledom opazovala igralca?)

10. Po smislu, npr.:

število udeležencev: Jutri grem na morje.

časovne okoliščine: Jutri bomo šli na morje.

udeležence sporočanja: S prijatelji gremo jutri na morje.

zanikanje: Jutri ne gremo na morje.

čustvenost: Ko bi šli jutri na morje.

- Členke, predloge ...

11.

Še sreča, da si prišel! (število udeležencev, čustvenost, gotovost)

Gost naj bi se pripeljal z vlakom. (domneva, čas, čustvenost)

Na mizi ni bilo niti koščka kruha. (zanikanje, čas, čustvenost)

Peter in njegova sestra sta obiskala dedka. (število udeležencev, čas, čustvenost)

Pri pouku se bomo pogovorili o predstavi. (gotovost, čas, zanikanje)

12. Dejstvo, pripovedna poved;
neuresničeno dejanje, pripovedna;
dejstvo, pripovedna;
dejstvo, pripovedna;
dopolnjevalno vprašanje, vprašalna;
nasvet/poziv, velelna;
želja, želelna;
čustvo, vzklična.

13. Ali v Radovljici vsako leto poteka festival čokolade? Kaj poteka v Radovljici vsako leto?
Ali praznik čokolade poteka kar tri dni? Koliko časa poteka praznik čokolade?
Ali se festivala ne udeležujejo samo gostje iz Slovenije, ampak tudi iz tujine? Kdo se udeležuje festivala?

14. Po smislu, odvisno od tona sporočevalca:
prepoved/nasvet/opozorilo;
dovoljenje, poziv;
opozorilo;
prošnja;
poziv/nasvet.

15. Tega ne zna vsak/nihče.
Včeraj nisem bil na izletu.
Nisem ti prinesel knjige.
Jutri popoldne mi ni treba trenirati.
Nisi (nič) žejen?

16. Ne odpiraj vrat.
Ne prihajaj/hodi domov.
Ne prinašaj mi knjige.
Ne nosi obvestila domov.
Ne piši mu pisma.

17. Vsakega se je bal. Povsod sem bil. Vse to je res. Vse sem ti prinesel. Vedno nas obišče.

18. Utemeljitev: Dvojice povedi imajo podoben, ne pa enak pomen: npr. *sem kar srečen* še ne pomeni, da je srečen.

19. Česa takega še nisem videl.
Na zadnje vprašanje nam ni treba odgovoriti.
Pojdimo drugam, saj tu ne pečejo pice.
Ne vem, zakaj ne morem dobiti zveze.

Ločila

Končna ločila

20. Si bil na zabavi, a? (vprašalna poved)

Glej drugi odstavek na str. 15. (navodilo)

Lahko mi zaupaš, toda ... (nedokončana misel)

Prijatelji, kam jo mahnemo jutri? (vprašalna poved)

Utišaj radio./! (navodilo oz. ukaz)

Vedela sem, vendar ... (nedokončana misel)

O tem se bomo pogovorili jutri. (pripovedna poved)

Odgovorite na vprašanje, prosim. (prošnja)

Vprašali so me, ali sem pripravljena na nastop. (pripovedna poved)

Ali ste se pomislili, da bi pisali spletni dnevnik? (vprašalna poved)

Zavpil je, naj mu damo že enkrat mir. (pripovedna poved)

Ko bi le mogel odpotovati na Bali! (čustveno zaznamovana, vzklična poved).

21. Vprašal me je, zakaj nisem prinesel fotografij.

Prijatelju sem zaklical, naj pride bliže.

Ali ste že pomislili, da podnebne spremembe vplivajo tudi na naše kraje?

Pozanimal sem se, kdaj pelje vlak.

Nekončna ločila

22. a) vrinjen stavek,

glavni stavek + odvisnik,

protivnost,

sklep,

pojasnilo,

pojasnilo.

b) stopnjevanje s ponavljanjem;

2., 3. in 4. primer dvodelni vezniki;

5. primer: pred ločilnim veznikom *oziroma* ni vejice.

23. a) Enostavčna poved: vezniku sledi neosebna glagolska oblika;

enostavčna poved: vezniku sledi neosebna glagolska oblika;

za vejico je dodatno pojasnilo;

enostavčna poved: vezniku *kot* lahko zamenjamo z veznikom *in*;

večstavčna poved: vezniku *kot* sledi osebna glagolska oblika;

vrinjeno pojasnilo.

b) V prvi povedi imamo dve osebni glagolski obliki; v dobesednih navedkih sta od ostalega dela povedi z vejico ločena pastavek in odvisni stavek.

24.

- a) **Ali** boš prišel na srečanje **ali** boš ostal doma?
- b) Paket boste prejeli po pošti v treh dneh, največ štirih, **ali pa** vam ga dostavim osebno.
- c) Vprašal sem se, **ali** me košarka sploh še veseli.
- č) Naročite se lahko na zbirko **oziroma** na posamezne knjige.
- d) Po njej nima nič: **ne** ust, **ne** oči, **ne** nosu, **ne** las.
- e) Prijatelj se ni mogel odločiti, **ali** naj se smeje **ali** naj ostane resen.

V prvem primeru ni vejice, ker izraža izbiro (veznik *ali-ali*), v primeru b) je vrinjeno dopolnilo ločeno od ostalega dela z vejicami, v **c** in **e** veznik *ali* uvaja odvisni stavek, pred *oziroma* ne pišemo vejice, v primeru d) z naštevanjem poudarjamo.

- V primerih c in e veznik uvaja podredno razmerje.

25. Medtem ko ste spali, sem vas iskal.

Kljub temu da ga niso povabili, je prišel.

Namesto da bi priznal, še laže.

Rekla je, da če nisem pripravljen sodelovati, naj kar grem.

Dela se, kakor da me ne pozna.

Opravičila se je za zamudo, češ da je zgrešila ulico.

26. Votlina je suha in, ker je ne doseže nobena sapica, tudi topla.

Gledal je film, in ko je bilo dogajanje najbolj napeto, je pozvonilo.

Brez barona Žige Zoisa, znamenitega razsvetljenca in mecena, si skoraj ne moremo predstavljati slovenske zgodovine.

Nekatere ptice, na primer lastovke, se pozimi selijo v toplejše kraje.

Odprtje razstave o antični znanosti bo v soboto, 20. decembra.

Ljudje so odhajali iz dvorane, razpravljajoč o filmu.

- Vrinjeni stavki in polstavki so ločeni od ostale povedi z vejico.

27. Imel je tri iskre konjiče: vranca, rjavca in šarca.

Poznamo dve vrsti nasilja: fizično in psihično. (Lahko tudi pomišljaj.)

Opomba: ne pišite ničesar na ta A4-format.

»Vseh obrazcev ne znam na pamet,« je povedala Breda.

»Včeraj,« je rekel oče, »smo bili na izletu.«

»Kaj ti je, Janez?« je po večerji vprašala mati.

28. Zaradi oddaljenosti pašnikov, košenin, njiv, kamnolomov in vinogradov od vasi so ponekod po Krasu začeli graditi zasilna zavetišča. (Naštevanje.)
Zavetišča so poimenovali hiške, hišce, šiške, šišce, kuće ali jute. (Naštevanje.)
Poleg samostojnih hišk, ki so jih pastirji pogosto zgradili tako, da je bila streha naslonjena na skalo, poznamo še hiške, zgrajene v zidu grublji ali terasi. (Odvisniki, polstavek.)
»Gradili so jih predvsem tam, kjer je bilo dovolj ustreznega kamenja,« je pripovedoval naš sogovornik Boris Čop. (Premi govor.)

29.

Proti koncu 19. stoletja se je več slovenskih društev začelo povezovati v boju za večjo veljavo slovenščine v javni rabi, kjer je dotlej praktično v vseh porah družbe prevladovala vsiljena nemščina.

Med društva, ki so sodelovala v tem boju, sodijo tudi slovenska gasilska društva oziroma požarna bramba, kot se jim je tedaj reklo. Prvo ime med njimi pripada Ignaciju Merharju (1856–1944), dolgoletnemu načelniku gasilskega društva iz Dolenje vasi pri Ribnici, ki velja za začetnika poveljevanja v slovenščini; »izumil« je tudi še danes veljaven gasilski pozdrav »Na pomoč!« Že takoj po ustanovitvi društva leta 1879 je začel poveljevati v slovenskem jeziku, čeprav so bila vsa tedaj veljavna povelja napisana samo v nemščini.

Leta 1886 je izdal prvi slovenski »vadnik«, v katerem je pojasnil slovenska povelja, službeni in poslovni red, opisal posamezne vaje z gasilnim orodjem, opisal požarni red ter s tem postavil temelj jezikovne osamosvojitve slovenskih gasilcev. Posebej drzen je bil njegov nastop na veliki gasilski paradi leta 1880 v Ljubljani, ko je svoji enoti poveljeval v slovenskem jeziku, zaradi česar je bil deležen sankcij. Odtlej je slovensko gasilstvo, poleg pripravljenosti na boj z ognjem predstavljalo tudi pomemben člen, v boju za uveljavitev slovenščine pod avstro-ogrsko zastavo.

- Po smislu.

Stavek

1. 2 (stavek, odvisni stavek),
1 (stavek),
2 (polstavek, stavek),
2 (neglagolska stavka),
2 (stavek, vrinjeni stavek),
2 (stavek, neodvisni stavek).

2.

Skratka, uspeh je presegel vsa pričakovanja.

členkovni

Pač, še ena možnost je.

členkovni

Ne, tega vam ne smem dovoliti.

členkovni

O, le kako moreš!

medmetni

Stopite naprej, prosim!

členkovni (<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/1317/skladenjska-raba-členka-oz-glagola-prosim>)

3.

..., ki je oče slovenskega glasoslovja,

..., ki je priljubljeno morsko letovišče na Azurni obali,

Ko je prišel pred Cankarjev dom, ...

Medtem ko je čakal, ...

..., ker se je bal pikrih opazk.